

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ DÜŞÜNME
STİLLERİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE
İNCELENMESİ**

Ebru AVCI*
Ayşegül TURAL**

Özet: Bu araştırmanın amacı, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının sahip oldukları düşünme stillerini ve bu düşünme stillerinin çeşitli değişkenlere göre değişip değişmediğini belirlemektir. Araştırmada Stenberg tarafından geliştirilen ve Sünbül (2004) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Düşünme Stilleri Envanteri" kullanılmıştır. Araştırma 1. ve 4. sınıf öğrencilerinden toplam 255 öğretmen adayı üzerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sonucunda; Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının özerk, kuralcı ve yargılayıcı düşünme stillerine daha yatkın oldukları görülmektedir. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının cinsiyet ve mezun oldukları lise türünün düşünme stillerini etkilemediği bulunmuştur. Fakat Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının öğretim türü ve sınıf düzeylerinin düşünme stillerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Düşünme Stilleri, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları

* Araş. Gör. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi A.B.D. ebruay@gazi.edu.tr

** Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi A.B.D.

Analysis of Thinking Styles of the Social Studies Candidate Teachers Considering Several Variables

Abstract: The purpose of this study is to determine that the candidate teachers who are attending Education Faculty of Social Studies Teaching Programme in Gazi University have thinking styles and these thinking styles that are different from each other whether they change according to several variables. In the study ‘Inventory of Thinking Styles’ which was developed by Stenberg and adapted in Turkish by Sunbul (2004) was used. The study was performed on 255 candidate teachers that consist of 1 and 4 grade students. In the result of the study, it is seen that Social Studies Candidate Teachers are inclined to legislative, executive and judicial thinking styles. It was found out that their gender and type of high schools which they graduated don’t have an effect on their thinking styles. However their type of education and their grades have an effect on their thinking styles.

Key Words: Thinking Styles, Social Studies Candidate Teachers.

1. GİRİŞ

“Düşünme; gözlem, tecrübe, sezgi, akıl yürütme ve diğer kanallarla elde edilen malumatı yoğurup şekillendirmenin disipline edilmiş şeklidir” (Özden, 2008:139). Düşünme, sembolleri, kelimeleri, harita sembollerini, sayıları, olayları ve nesnelere içermekle birlikte şu şekilde tasnif edilebilir (Mayer, 1992; Akt. Kaya, 2008:2):

1. Düşünme bilişeldir ama davranıştan kaynaklanır. Aklın veya bilişsel sistemin içinden çıkar.

2. Düşünme bilişsel sistem içerisinde bilgiye dayalı işlemlerin bütününe ya da bütünün bazı değişkenlerini içeren bir süreçtir.

3. Düşünme çözüme doğru yönlendirilmiş bir davranış ya da bir problemin çözümüyle sonuçlanan, davranışın sonucudur.

Bireysel farklılıklar, öğrenme davranışını etkileyen önemli özelliklerdir. Öğrenme davranışını etkileyen bu farklılıklara ilişkin özelliklerin önemli görülenlerinden birisi öğrencinin öğrenme süreçlerinde kullandığı stillerdir (Saracaloğlu vd., 2008:734). Stil, “bir kişinin yeteneklerini kullanmada tercih ettiği yol” dur. Kendi içinde yetenekten daha çok, tercih etme şeklinde düşünülür. Bu yüzden, çeşitli stiller iyi veya kötü değil, yalnızca farklıdır (Sternberg, 1994:36). Stil kavramı, yakın geçmişten günümüze kadar eğitim psikologları tarafından önemli ölçüde ilgi görmüştür. Stil kavramına ilişkin birbirinden farklı anlamda birçok kavram üretilmiştir. Bunların içinde bilişsel stiller, öğrenme stilleri ve düşünme stilleri en sıklıkla kullanılanlardır (Buluş, 2005:3).

Bireylerin düşünme stillerini esas alan Sternberg’in “Zihinsel Özyönetim Kuramı”nın temelini, düşünmeyi organize eden birey zihninin, dış dünyaya yansıma biçimi oluşturur. Kurama göre insanlar, kendilerini, eylem ve aktivitelerini yönetme gereksinimi duyarlar. Düşüncelerini ve eylemlerini iç ve dış gereksinimlere uygun bir biçimde organize ederler. Düşünme stilleri ise insanların zihinlerini ve bilgilerini kullanmak için seçtikleri, düşünmeyi tercih ettikleri yoldur; öğrenirken ve öğrendikten sonra bireyin konu hakkında nasıl düşünmeyi tercih ettiği ile ilgilidir. Zekâ ya da yetenek değildir, zekânın ya da yeteneğin kullanılma yoludur. Yeteneklerinde benzer olanlar dahi farklı stillere sahiptir. Aslında bireyler tek bir stile değil, stillerden oluşan bir profile sahiptir (Grigeronko & Sternberg, 1997;

Sternberg, 1997; Sternberg & Grigorenko, 1993, 1997; Zhang & Sternberg, 2000; Akt. Fer, 2005a).

“Zihinsel Özyönetim Kuramı”nın temel özellikleri şunlardır:

1. Tek değil, beş boyut altında 13 düşünme stilini açıklamaya yönelir.

2. Tek bir stil yerine, bireyin stillerinin profilini içerir.

3. Stiller, iyi ya da kötü olarak sınıflanmaz çünkü stil tercihi, bireyin yaptığı iş ile etkileşimini içerir.

4. İkili karışıklık (dichotomous) yerine, süreklilik (continua) gösterir (Sternberg, 1997; Akt. Fer, 2005b:436).

Sternberg’in yaklaşımında, işlevler, biçimler, düzeyler, kapsam ve eğilimler olmak üzere 5 kategori altında yer alan düşünme stillerinin özelliklerine aşağıda yer verilmiştir (Sümbül, 2004):

1. İşlevsel Açıdan

Özerk Düşünenler: Yaptıkları işlerde kendi yöntemleriyle çözümler üretmeyi sever, genellikle çok az belirlenmiş bir yapı bulunmaktadır.

Kuralcı Düşünenler: Kendisine denileni yapmaya, yönergeleri izlemeye özen göstermektedirler.

Yargısal Düşünenler: İnsanları eşyaları değerlendirmekten ve yargılamaktan hoşlanır.

2. Biçimsel Açıdan

Tekilci Düşünenler: Bir işi yaparken, neredeyse bütün enerjisini ve materyallerini o işe adamayı çok severler.

Aşamalı Düşünenler. Birçok işi hemen yapmayı her birini ne zaman yapacağını hangisine öncelik vereceğini ayarlamayı severler.

Eşdeğerci Düşünenler: Birçok işi hemen yapmayı severler fakat öncelikli olanları ayarlama sıkıntıları vardır.

Kuralsız Düşünenler: Problemlere karşı rastgele yani kuralsız bir yaklaşım izlemeyi severler; sistemlerden ve rehberlikten ve neredeyse hiçbir yönergeden hoşlanmazlar.

3. Düzey Açısından

Bütüncül Düşünenler: Büyük resimlerle, genellemelerle ve soyut şeylerle ilgilenmeyi severler.

Ayrıntıcı Düşünenler: Ayrıntılarla, özel şeylerle ve somut örneklerle ilgilenmeyi severler.

4. Kapsam Açısından

İçe Dönük Düşünenler: Yalnız başına çalışmayı severler. Kendi içinde yoğunlaşır kendi kendine yeterler.

Dışadönük Düşünenler: Başkaları ile çalışmayı severler. Dışarı yoğunlaşır, kişilerle ilişki kurmaktan hoşlanırlar.

5. Eğilim Açısından

Yenilikçi Düşünenler: İşleri yeni yöntemlerle yapmayı, geleneklere meydana okumayı severler.

Gelenekçi Düşünenler: İşleri denenmiş doğru yöntemlerle yapmayı ve gelenekleri izlemeyi severler.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının (1. ve 4. sınıf öğrencilerinin) sahip oldukları düşünme stillerini ve bu düşünme stillerinin çeşitli değişkenlere göre değişip değişmediğini belirlemektir. Bu amaca ulaşabilmek için şu sorulara cevap aranmıştır.

1. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının sahip oldukları baskın düşünme stilleri nelerdir?

2. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının düşünme stilleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

3. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının düşünme stilleri ile öğretim türleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

4. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının düşünme stilleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

5. Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının düşünme stilleri ile mezun oldukları lise türü arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. YÖNTEM

Araştırma “tarama” modelindedir. Karasar’a göre tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Karasar, 2008:77).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında öğrenim görmekte olan 1. ve 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Belirlenen evrenden tesadüfi olarak 117 erkek ve 138 bayan olmak üzere 255 öğrenci seçilmiş olup, bunların 141’i 1. sınıf, 114’ü de 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Seçilen bu öğrenciler araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada öğrencilerin düşünme stillerini belirleyebilmek amacı ile Sünbül tarafından Türkiye’de uygulanabilirliğine dair geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmış olan Stenberg’in “Düşünme Stilleri Envanteri” kullanılmıştır (Sünbül, 2004). Ayrıca “Düşünme Stilleri Envanteri”ne ek olarak çalışmada öğretmen adaylarının kişisel bilgilerini edinmek için kişisel bilgi formu uygulanmıştır.

“Düşünme Stilleri Envanteri”nin orijinal hali 104 maddeden oluşmaktadır. Bireylerin zihinsel süreçleri açısından bakıldığında, ölçeğin her bir maddesinde bireyin karşılaştığı bir bilgi ve sorun durumunda zihinsel olarak hangi düşünce kalıpları ve biçimlerini kullanacağını ortaya koyan bir durum sunulmaktadır. Bireylerin bu durumu ne sıklıkla gerçekleştirdiklerini ölçek üzerinde de belirtmeleri istenmektedir. Olumlu yöndeki ölçek maddeleri; her zaman (5), sık sık (4), bazen (3), nadiren (2), hiçbir zaman (1) biçiminde puanlanmaktadır. Ölçek beş temel boyut altında 13 düşünme stiliinden oluşmaktadır. Sünbül, 268 kişilik aday öğretmenlerden oluşan çalışma grubu üzerinde yaptığı incelemede aracın güvenilirlik katsayılarını alt boyutlar açısından 0,70 ile 0,86 arasında bulmuştur (Sünbül, 2004).

Bu araştırmada ise ölçeğin toplam puan açısından güvenilirlik katsayısı (N= 255 için 0,95) olarak hesaplanırken alt boyutlar açısından; özerk düşünme stili 0,85; kuralcı düşünme stili 0,77; yargılayıcı düşünme stili 0,81; tekilci düşünme stili 0,63; aşamalı düşünme stili 0,81; eşdeğerci düşünme stili 0,52; kuralsız düşünme stili 0,84; bütüncül düşünme stili 0,82; ayrıntıcı düşünme stili 0,81; içe dönük düşünme stili 0,88; dışa dönük düşünme stili 0,85; yenilikçi düşünme stili 0,88; gelenekçi düşünme stili 0,91 olarak hesaplanmıştır.

Analiz

Stenberg’in “Düşünme Stilleri Envanteri” Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında öğrenim görmekte olan 1. ve 4. sınıf öğrencilerinden 255 kişiye 2009-2010 öğretim yılında güz döneminde uygulanmıştır. Uygulama sonuçlarına göre öğrencilerin düşünme stilleri tespit edilmeye çalışılmıştır.

Verilerin çözümlenmesi için SPSS 18.0 paket programı kullanılarak frekans, yüzde, Anova, t testi analiz işlemleri yapılmıştır. Bu şekilde araştırmaya katılan öğrencilerin yüzde ve frekans dağılımları belirlendikten sonra, öğrencilerin düşünme stilleriyle cinsiyet, sınıf, öğretim türü, mezun olunan lise değişkenleri arasındaki anlam ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, araştırma sonuçlarına ilişkin elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuş ve değerlendirilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilere uygulanan Düşünme Stilleri Envanterine verilen cevaplar, Stenberg'in Düşünme Stilleri Envanteri'nin normları kullanılarak çözümlenmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet, Öğretim Türü, Sınıf Düzeyi, Lise Türü Değişkenlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet	f	%
Kız	138	54,1
Erkek	117	45,9
Öğretim Türü		
Normal Öğretim	146	57,3
İkinci Öğretim	109	42,7
Sınıf Düzeyi		
1.sınıf	141	55,3
4. sınıf	114	44,7
Lise Türü		
Düz Lise	176	69,0

İmam Hatip Lisesi	2	0,8
Anadolu Öğretmen Lisesi	15	5,9
Süper Lise	12	4,7
Anadolu Lisesi	41	16,1
Diğer	9	3,5
TOPLAM	255	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışma grubu 138’i kız (% 54,1), 117’si erkek (% 45,9) olmak üzere toplam 255 kişiden oluşmaktadır. Bu 255 öğrencinin 146’sı normal öğretim (%57,3) , 109’u ikinci öğretim (%42,7) türüne dâhil olup; 141’i 1. sınıf (%55,3), 114’ü 4.sınıf (% 44,7) düzeyinde öğrenim görmektedir. Öğrencilerin 176’sı düz lise (% 69,0), 2’si imam hatip lisesi (%8) , 15’i Anadolu öğretmen lisesi (%5,9), 12’si süper lise (%4,7), 41’i Anadolu lisesi(% 16,1), 9’u diğer (%3,5) lise türünde mezun olmuştur.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt probleminin analizinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının sahip oldukları düşünme stillerinin dağılımları araştırılmıştır. Analiz sonuçları tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Öğretmen Adaylarının Düşünme Stilleri Dağılımı

Düşünme Stilleri	N	X	S.S
Özerk Düşünme	255	35,5	4,10
Kuralcı Düşünme	255	32,24	4,13
Yargılayıcı Düşünme	255	31,57	4,66
Tekilci Düşünme	255	26,57	4,03

Aşamalı Düşünme	255	28,56	4,16
Eşdeğerci Düşünme	255	26,55	5,60
Kuralsız Düşünme	255	24,09	5,96
Bütüncül Düşünme	255	26,73	5,02
Ayrıntıcı Düşünme	255	26,66	4,89
İçe Dönük Düşünme	255	26,57	5,76
Dışa Dönük Düşünme	255	27,47	5,09
Yenilikçi Düşünme	255	28,51	4,88
Gelenekçi Düşünme	255	24,69	6,41

Tablodan anlaşıldığı gibi çalışmaya katılan öğretmen adaylarının çoğunlukla özerk, kuralcı ve yargılayıcı düşünme stillerine yatkın oldukları görülmektedir; düşünme tarzları açısından kendilerine en uzak olanın gelenekçi anlayış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt probleminin analizinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının düşünme stilleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçları tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Düşünme Stillerinin Karşılaştırılması

Düşünme Stilleri	Cinsiyet	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Özerk Düşünme	Bay	117	35,74	4,94	-1,39	,16
	Bayan	138	34,49	3,22		
Kuralcı Düşünme	Bay	117	32,04	4,29	-,70	,48
	Bayan	138	32,41	3,98		
Yargılayıcı Düşünme	Bay	117	31,59	4,75	,09	,93
	Bayan	138	31,54	4,60		
Tekilci Düşünme	Bay	117	26,47	4,08	-,38	,70
	Bayan	138	26,66	4,00		
Aşamalı Düşünme	Bay	117	28,21	3,99	-1,25	,21
	Bayan	138	28,86	4,29		
Eş Değerci Düşünme	Bay	117	26,78	6,97	,59	,55
	Bayan	138	26,36	4,14		
Kuralsız Düşünme	Bay	117	24,22	6,25	,34	,74
	Bayan	138	23,97	5,73		
Bütüncül Düşünme	Bay	117	26,40	5,13	-,95	,34
	Bayan	138	27,00	4,94		
Ayrıntıcı Düşünme	Bay	117	26,71	4,76	,18	,86
	Bayan	138	26,60	5,00		

İçe Dönük Düşünme	Bay	11 7	26,94	5,53	,94	,3 5
	Bayan	13 8	26,26	5,95		
Dışa Dönük Düşünme	Bay	11 7	27,38	4,85	-,24	,8 1
	Bayan	13 8	27,54	5,29		
Yenilikçi Düşünme	Bay	11 7	28,12	5,31	- 1,18	,2 4
	Bayan	13 8	28,84	4,48		
Gelenekçi düşünme	Bay	11 7	25,98	6,76	,68	,4 9
	Bayan	13 8	24,43	6,11		

Tablodan anlaşıldığı üzere; düşünme stillerine ilişkin alt boyutlar ile araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetleri arasında $p < .05$ için anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Başka bir anlatımla öğrencilerin cinsiyetleri, düşünme stili eğilim ve tercihleri üzerinde etkili değildir yorumu yapılabilmektedir.

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt probleminin analizinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının düşünme stilleri ile öğretim türleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçları tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Öğretim Türüne Göre Düşünme Stillerinin Karşılaştırılması

Düşünme Stilleri	Öğretim Türü	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Özerk Düşünme	Normal	14	34,34	3,72	-,93	,3 5
	Ö.	6				

	İkinci Ö.	10 9	35,42	4,58		
Kuralcı Düşünme	Normal Ö.	14 6	32,09	3,81	-,67	,5 0
	İkinci Ö.	10 9	32,44	4,53		
Yargılayıcı Düşünme	Normal Ö.	14 6	31,55	4,47	-,08	,9 4
	İkinci Ö.	10 9	31,60	4,93		
Tekilci Düşünme	Normal Ö.	14 6	26,05	3,89	- 2,39	,0 2
	İkinci Ö.	10 9	27,27	4,12		
Aşamalı Düşünme	Normal Ö.	14 6	28,41	4,00	-,67	,5 0
	İkinci Ö.	10 9	28,76	4,38		
Eş Değerci Düşünme	Normal Ö.	14 6	26,32	6,30	-,75	,4 6
	İkinci Ö.	10 9	26,85	4,53		
Kuralsız Düşünme	Normal Ö.	14 6	23,25	5,98	- 2,61	,0 1
	İkinci Ö.	10 9	25,20	5,78		
Bütüncül Düşünme	Normal Ö.	14 6	26,10	5,27	- 2,31	,0 2
	İkinci Ö.	10 9	27,56	4,56		
Ayrıntıcı Düşünme	Normal Ö.	14 6	26,42	4,74	-,88	,3 8
	İkinci Ö.	10 9	26,97	5,08		
İçe Dönük Düşünme	Normal Ö.	14 6	26,08	5,91	- 1,60	,1 1
	İkinci Ö.	10 9	27,24	5,51		
Dışa Dönük Düşünme	Normal Ö.	14 6	26,94	5,34	- 1,90	,0 6
	İkinci Ö.	10	28,17	4,66		

		9				
Yenilikçi Düşünme	Normal Ö.	14 6	28,25	4,73	-,97	,3 3
	İkinci Ö.	10 9	28,85	5,08		
Gelenekçi Düşünme	Normal Ö.	14 6	23,99	6,62	-	,0 4
	İkinci Ö.	10 9	25,62	6,02		

Tablodan anlaşılacağı üzere; düşünme stilleri ile öğretim türleri arasında tekilci düşünme ($t=-2,39$; $p<.05$), kuralsız düşünme ($t=-2,61$; $p<.05$), bütüncül düşünme ($t=-2,31$; $p<.05$), gelenekçi düşünme ($t=-2,03$; $p<.05$) alt boyutlarında yönelik anlamlı fark bulunmuştur. Grup ortalama ve standart sapmalarına bakıldığında ikinci öğretim türü lehine anlamlı bir ilişkiye rastlanılmıştır. Bir başka anlatımla, ikinci öğretim öğrencilerinin tekilci, kuralsız, bütüncül ve gelenekçi bakış açılarına daha yatkın oldukları yorumu yapılabilmektedir.

Ölçeğin diğer alt boyutlarında ise öğretim türlerine göre anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt probleminin analizinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının düşünme stilleri ile sınıf düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçları tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Düşünme Stillerinin Karşılaştırılması

Düşünme Stilleri	Sınıf	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Özerk Düşünme	1.sını	14	35,00	3,76	-,63	,5

	f	1				3
	4.sınıf	11				
	f	4	35,32	4,51		
Kuralcı Düşünme	1.sınıf	14				
	f	1	31,99	4,16		
Kuralcı Düşünme	4.sınıf	11				,2
	f	4	32,55	4,09	-1,09	8
Yargılayıcı Düşünme	1.sınıf	14				
	f	1	31,01	4,75		
Yargılayıcı Düşünme	4.sınıf	11				,0
	f	4	32,25	4,47	-2,13	3
Tekilci Düşünme	1.sınıf	14				
	f	1	25,91	3,91		
Tekilci Düşünme	4.sınıf	11				,0
	f	4	27,39	4,05	-2,94	0
Aşamalı Düşünme	1.sınıf	14				
	f	1	28,33	4,36		
Aşamalı Düşünme	4.sınıf	11				,3
	f	4	28,84	3,91	-,98	3
Eş Değerci Düşünme	1.sınıf	14				
	f	1	25,79	4,36		
Eş Değerci Düşünme	4.sınıf	11				,0
	f	4	27,49	6,74	-2,44	2
Kuralsız Düşünme	1.sınıf	14				
	f	1	22,47	5,88		
Kuralsız Düşünme	4.sınıf	11				,0
	f	4	26,09	5,45	-5,05	0
Bütüncül Düşünme	1.sınıf	14				
	f	1	25,97	4,81		
Bütüncül Düşünme	4.sınıf	11				,0
	f	4	27,66	5,15	-2,69	1
Ayrıntıcı Düşünme	1.sınıf	14				
	f	1	25,46	4,87		
Ayrıntıcı Düşünme	4.sınıf	11				,0
	f	4	28,14	4,51	-4,52	0
İçe Dönük Düşünme	1.sınıf	14				
	f	1	25,39	6,01		
İçe Dönük Düşünme	4.sınıf	11				,0
	f	4	28,04	5,09	-3,74	0
Dışa Dönük Düşünme	1.sınıf	14				
	f	1	26,97	5,50	-1,77	,0
Dışa Dönük Düşünme	4.sınıf	11				
	f	4	26,97	5,50	-1,77	8

	4.sınıf	11 4	28,08	4,47		
Yenilikçi Düşünme	1.sınıf	14 1	28,11	5,19	-1,49	,1 4
	4.sınıf	11 4	29,01	4,43		
Gelenekçi Düşünme	1.sınıf	14 1	23,02	6,04	-	,0 0
	4.sınıf	11 4	26,75	6,28		

Tablodan 5'te görüldüğü üzere; düşünme stilleri ile öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıf düzeyleri arasında yargılayıcı düşünme ($t=-2,13$; $p<.05$), tekilci düşünme ($t=-2,94$; $p<.05$), eş değerci düşünme ($t=-2,44$; $p<.05$), kuralsız düşünme ($t=-5,05$; $p<.05$), bütüncül düşünme ($t=-2,69$; $p<.05$), ayrıntıcı düşünme ($t=-4,52$; $p<.05$), içe dönük düşünme ($t=-3,74$; $p<.05$), gelenekçi düşünme ($t=-2,03$; $p<.05$) alt boyutlarına yönelik anlamlı fark bulunmuştur. Grup ortalama ve standart sapmalarına bakıldığında ise ilgili alt boyutlarda 4. sınıflar lehine anlamlı bir ilişkiye rastlanılmıştır. Başka bir anlatımla 4. sınıf öğrencilerinin daha yargılayıcı, tekilci, eş değerci, kuralsız, bütüncül, ayrıntıcı, içe dönük ve gelenekçi düşündükleri yorumu yapılabilmektedir.

Ölçeğin diğer alt boyutlarında ise sınıf düzeyi değişkenine ilişkin anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın beşinci alt probleminin analizinde Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının düşünme stilleri ile mezun oldukları lise türü arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçları tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin Mezun Oldukları Lise Türüne Göre Düşünme Stillерinin Karşılaştırılması

Düşünme Stilleri	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	p
Özerk Düşünme	Gruplar arası	44,814	5	8,963	,526	,76
	Grup içi	4240,818	249	17,031		
	Toplam	4285,631	254			
Kuralcı Düşünme	Gruplar arası	72,933	5	14,587	,854	,51
	Grup içi	4255,474	249	17,090		
	Toplam	4328,408	254			
Yargılayıcı Düşünme	Gruplar arası	68,026	5	13,605	,621	,68
	Grup içi	5456,523	249	21,914		
	Toplam	5524,549	254			
Tekilci Düşünme	Gruplar arası	87,205	5	17,441	1,074	,37
	Grup içi	4026,874	248	16,237		
	Toplam	4114,079	253			
Aşamalı Düşünme	Gruplar arası	17,000	5	3,400	,193	,96
	Grup içi	4369,615	248	17,619		

	Toplam	4386,61 4	25 3			
Eş Değerci Düşünme	Gruplar arası	25,820	5	5,164	,162	,9 8
	Grup içi	7961,31 7	24 9	31,97 3		
	Toplam	7987,13 7	25 4			
Kuralsız Düşünme	Gruplar arası	246,502	5	49,30 0	1,39 8	,2 3
	Grup içi	8781,60 0	24 9	35,26 7		
	Toplam	9028,10 2	25 4			
Bütüncül Düşünme	Gruplar arası	37,819	5	7,564	,295	,9 2
	Grup içi	6376,96 5	24 9	25,61 0		
	Toplam	6414,78 4	25 4			
Ayrıntıcı Düşünme	Gruplar arası	119,257	5	23,85 1	,998	,4 2
	Grup içi	5948,06 1	24 9	23,88 8		
	Toplam	6067,31 8	25 4			
İçe Dönük Düşünme	Gruplar arası	90,030	5	18,00 6	,538	,7 5
	Grup içi	8340,37 8	24 9	33,49 5		
	Toplam	8430,40 8	25 4			

Dışa Dönük Düşünme	Gruplar arası	133,411	5	26,68 2	1,03 1	,4 0
	Grup içi	6442,05 5	24 9	25,87 2		
	Toplam	6575,46 7	25 4			
Yenilikçi Düşünme	Gruplar arası	102,882	5	20,57 6	,861	,5 1
	Grup içi	5948,84 4	24 9	23,89 1		
	Toplam	6051,72 5	25 4			
Gelenekçi Düşünme	Gruplar arası	357,120	5	71,42 4	1,76 3	,1 2
	Grup içi	10085,7 82	24 9	40,50 5		
	Toplam	10442,9 02	25 4			

Araştırma kapsamındaki öğrencilerin mezun olunan lise türü değişkenine göre düşünme stili puanları Anova testi ile karşılaştırılmıştır. Analizler sonucu; öğrencilerin mezun oldukları lise türlerine göre düşünme stilleri arasında anlamlı sayılabilecek bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Bir diğer anlatımla öğrencilerin mezun oldukları lise türleri, öğrencilerin düşünme eğilimleri ve düzeyleri üzerinde önemli sayılabilecek bir etkiye sahip değildir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüz eğitim dünyasındaki önemi nedeniyle düşünme stillerinin öğretmen adayları üzerindeki etkisinin araştırılmasına gerek

duyulmuştur. Bu araştırmada, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programında öğrenim gören 1. ve 4. sınıf öğretmen adaylarının sahip oldukları düşünme stilleri ve bu düşünme stillerinin cinsiyete, öğretim türüne, sınıf düzeyine, mezun olunan lise türüne göre anlamlı bir ilişki gösterip göstermediği çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir.

Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının düşünme stillerini belirlemek amacı ile “Düşünme Stilleri Envanteri” katılımcı öğrenci grubuna uygulanmış ve envanterdeki 13 düşünme stili boyutu dikkate alınmıştır. Bunlar; özerk düşünme, kuralcı düşünme, yargılayıcı düşünme, tekilci düşünme, aşamalı düşünme, eş değerci düşünme, kuralsız düşünme, bütüncül düşünme, ayrıntıcı düşünme, içe dönük düşünme, dışa dönük düşünme, yenilikçi düşünme ve gelenekçi düşünme stilleridir.

Araştırmaya katılan Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının çoğunlukla özerk, kuralcı ve yargılayıcı düşünme stillerine yatkın oldukları, düşünme tarzları açısından ise kendilerine en uzak olanın gelenekçi anlayış olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın ikinci alt probleminde cinsiyet ile düşünme stilleri ilişkisi incelenmiş, ancak bay ve bayanlar arasında düşünme stili olarak dikkate değer bir farka rastlanılmamıştır. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler öğretmeni adaylarının cinsiyetleri, onların ne tür ve nasıl düşündükleri üzerinde önemli kabul edilecek boyutta etkili değildir. Bu sonuçlar, düşünme stilleri ile cinsiyet değişkeni üzerine önceki yapılmış çalışmalarda (Kaya, 2009; Saracaloğlu v.d., 2008:742; Subaşı, 2010) elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın üçüncü alt probleminde öğretim türleri ile düşünme stilleri ilişkisi incelenmiş, ikinci öğretimde okuyan

öğrencilerin tekilci, kuralsız, bütüncül ve gelenekçi düşünmeye daha yatkın oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın diğer alt probleminde öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine göre düşünme stilleri araştırılmış ve 4.sınıf öğrencilerinin tekilci, yargılayıcı, eşdeğerci, kuralsız, bütüne odaklı ve içe dönük, ayrıntılara önem veren ve gelenekçi bir anlayışı benimsedikleri görülmektedir. Bu sonuçlar, düşünme stilleri ile sınıf düzeyi değişkeni üzerine önceki yapılmış çalışmalarda (Kaya, 2009; Sünbül 2004; Tufan vd. 2009) elde edilenlerle benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın son alt probleminde ise öğretmen adaylarının mezun oldukları lise türleri ile düşünme stilleri arasında anlamlı sayılabilecek bir ilişkiye rastlanılmamıştır.

Genel olarak Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının özerk, kuralcı ve yargılayıcı düşünme stillerine günümüz şartlarında daha sıcak baktıkları ve bu tür bir düşünme anlayışına sahip oldukları görülmektedir. Buna karşın öğretmen adaylarının gelişen ve değişen dünya koşulları içerisinde artık gelenekçi düşünme anlayışından oldukça uzak oldukları ve daha kendilerine has bir stili benimsedikleri dikkat çekmektedir.

Bu noktada eğitim süreci içerisinde geleceğin öğretmenlerini yetiştirirken, özellikle ilgi duydukları düşünme stillerini öne çıkarabilecek, ancak diğer düşünme stillerini de göz ardı etmeden gelişmelerini destekleyecek eğitim ortamlarının oluşturulması oldukça önemli ve gerekli görülmektedir. Bu anlamda araştırmadan da elde edildiği üzere baskın olarak öne çıkan özerk, kuralcı ve yargılayıcı düşünme stilleri günümüz öğretmen adayının profilini vermesi açısından oldukça önemlidir. Şöyle ki, sırasıyla ele alındığında özerk düşünen bir birey günümüz eğitim anlayışını yansıtmaktadır. Özellikle

yapılandırmacı anlayışın benimsendiği programlar açısından değerlendirildiğinde özerk düşünen, kendi başına çalışıp, bir işi başarabilen, bilgiyi üretmeye istekli bireyler desteklenmektedir. Yine kuralcı ve yargılayıcı düşünen bireyleri göz önüne aldığımızda belli çerçeveler ile yaptıkları işi düzene koyan, çok yönlü değerlendiren, sorgulayıcı bir bakış açısına sahip oldukları bilinmektedir. Bu da günümüz eğitim sisteminin istediği üretken, çalışkan, araştırmacı öğrenci profilinin esasında yerini bulduğu ve eğitim programlarının bireyler açısından yeni yönelim ve anlayışlar ile fayda sağladığı sonucuna götürmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulgulardan hareketle aşağıdaki öneriler yapılabilir:

1. Eğitimciler, kullanacakları öğretim yöntem ve tekniklerini belirlerken, hitap edecekleri öğrencilerin düşünme stili eğilim ve düzeylerini göz önünde tutmalıdır.
2. Öğretmen yetiştirme programlarında düşünme ve bireylerin düşünme stili eğilimleri konusuna önem verilmeli, düşünme stillerini etkileyen durum ve ortamlar araştırılmalı ve eğitim fakültelerinde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarını, düşünmenin ne denli önemli olduğu konusunda bilinçlendirmek için onlara bu konuda proje ve araştırma konuları verilmelidir.
3. Eğitimin düşünen insan üzerindeki etkisi göz önüne alınarak, eğitim ortamlarının düşünme stilleri üzerindeki etkisini ölçmek ve olumlu yönde katkılar sağlayabilmek adına çalışmalar yapılmalı, eğitim seminerleri, sempozyum ve paneller düzenlenerek, toplumca düşünen, çok yönlü bakış açısına sahip nesiller yetiştirilmesine çalışılmalıdır.
4. Öğrencilerin tüm zihinsel süreçleri göz önüne alınarak, bütün düşünme stillerine önem verilmelidir. Çok yönlü yöntem ve teknikler

kullanılarak eğitim ortamları içerisinde farklı düşünen bireylerin kazanılmasına çalışılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Buluş, M. (2005), “İlköğretim Bölümü Öğrencilerinin Düşünme Stilleri Profili Açısından İncelenmesi”, *Ege Eğitim Dergisi* (6) 1.1-24.
- Fer, S. (2005a), “Aday Öğretmenlerin Düşünme Stilleri Nedir?”, *XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Denizli.
- Fer, S. (2005b), “Düşünme Stilleri Envanterinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (Educational Sciences Theory & Practise)*, Sayı: 5 (2), 433-461.
- Karasar, N. (2008), *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kaya, B. (2008). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Düşünme Becerilerinin Öğretimine Yönelik Öz-Yeterliklerinin Değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Kaya, B. (2009). *İlköğretim 6.7.8. Sınıf Öğrencilerinin Düşünme Stilleri ile Matematik Akademik Başarılarının, Okul Türüne, Cinsiyete ve Sınıf Düzeyine Göre İncelenmesi*, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özden, Y. (2008), *Öğrenme ve Öğretme*, Pegem Akademi, Ankara.
- Saracaloğlu, S., Yenice, N., Karasakaloğlu, N. (2008), “Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Düşünme Stillерinin Çeşitli

Değişkenler Açısından Karşılaştırılması”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 1/5.732-751.

Subaşı, D. (2010), *Ortaöğretim Coğrafya Derslerinde Öğrenme ve Düşünme Stillерinin Coğrafya Başarısı Üzerindeki Etkisi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Sünbül, A.M. (2004), “Düşünme Stilleri Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirliği”, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Cilt 29, Sayı 132, 25-42. <http://tef.selcuk.edu.tr/salan/sunbul/f/f11.doc> adresinden 28.10.2010 tarihinde alınmıştır.

Sternberg, Robert J. (1994). “Allowing for Thinking”, *Educational Leadership*, 52, (3) 36-40.

Tufan,S., Coşkun, G. (2009), Müzik Eğitimi Anabilim Dalı Öğrencilerinin Düşünme Stilleri, 8. Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu.